

РОЗДІЛ 13 ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ

УДК 81'1:27-725-46

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.31.46>

ПАСТИРСЬКЕ ПОСЛАННЯ ЯК ОКРЕМИЙ ЖАНР

THE PASTORAL LETTER AS A SEPARATE GENRE

Гулик Ю.В.,

orcid.org/0009-0000-8030-1409

аспірант кафедри прикладної лінгвістики

Національного університету «Львівська Політехніка»

Наукова стаття «Пастирське послання як окремий жанр» розглядає проблему визначення жанрового статусу пастирського послання в українському літературознавстві. У статті розкрито суперечливість у розумінні його природи через різні підходи вчених, що вважають його або літературним, або публіцистичним жанром. Викладена проблематика має важливе значення для розуміння та класифікації пастирського послання, що відображає значимий (часто релігійний) зміст.

Розглянуті різні тлумачення терміну та вказано на їхню неоднозначність через різноманітність підходів учених. Основні питання полягають у визначенні, чи слід вважати пастирське послання літературним чи публіцистичним жанром.

Стаття розглядає пастирське послання як окремий жанр, виділяючи його особливості та роль у літературній спадщині. Також аналізується функціональний вплив цього жанру на сучасне мовлення та культуру. Останні дослідження звертають увагу на різні аспекти функціонального статусу пастирського послання, спробуючи класифікувати його за змістовими параметрами, виокремлюючи релігійні та політичні аспекти.

Публікація вказує на неоднозначність у визначенні цього жанру, а також на відсутність наукового опису релігійних послань церковних ієрархів, які використовують цю форму для звернення до духовенства та вірних. Відзначається, що у останні десятиліття цей жанр виявив певну продуктивність у сучасному мовленні.

Загальна мета статті полягає в аналізі та розгляді пастирського послання як жанру, що впливає на літературну традицію, мовлення та культуру, враховуючи його різні аспекти та потенціал для подальших досліджень.

Ця стаття має значення для розвитку літературознавства, оскільки вона спрямована на уточнення термінології та вирішення проблеми сутності жанру пастирського послання. Очікується, що вона збагатить розуміння літературних та публіцистичних форм української мови та культури, сприятиме точнішій класифікації текстів і їхньому використанню в відповідних контекстах.

Ключові слова: пастирське послання, українська література, жанр, релігійна література, літературознавство, публіцистика, термінологія, класифікація, сучасне мовлення, культура.

The research article «The Pastoral Epistle as a Separate Genre» examines the problem of determining the genre status of the pastoral epistle in Ukrainian literary studies. The article reveals the contradictions in understanding its nature due to the different approaches of scholars who consider it either a literary or a journalistic genre. The issues presented are important for understanding and classifying the pastoral letter, which reflects significant (often religious) content.

Different interpretations of the term are considered and their ambiguity is pointed out due to the diversity of scholars' approaches. The main question is whether the pastoral letter should be considered a literary or journalistic genre.

The article considers the pastoral epistle as a separate genre, highlighting its features and role in the literary heritage. The functional impact of this genre on modern speech and culture is also analyzed. Recent studies have drawn attention to various aspects of the functional status of the pastoral epistle, attempting to classify it according to its content parameters, highlighting religious and political aspects.

The article points out the ambiguity in the definition of this genre, as well as the lack of a scientific description of religious letters of church hierarchs who use this form to address the clergy and faithful. It is noted that in recent decades this genre has shown some productivity in modern speech.

The overall goal of the article is to analyze and consider the pastoral epistle as a genre that influences literary tradition, speech, and culture, taking into account its various aspects and potential for further research.

This article is important for the development of literary studies, as it aims to clarify the terminology and solve the problem of the essence of the genre of the pastoral epistle. It is expected that it will enrich the understanding of literary and journalistic forms of the Ukrainian language and culture, contribute to a more accurate classification of texts and their use in appropriate contexts.

Key words: pastoral letter, Ukrainian literature, genre, religious literature, literary studies, journalism, terminology, classification, modern speech, culture.

Постановка проблеми. Проблема визначення жанру пастирського послання представляє собою значний аспект дослідження, оскільки відбувається розбіжність у розумінні його сутності. Одні вчені вважають його літературним жанром, інші – публіцистичним. Неоднозначність пояснюється різними підходами до жанрових понять та різноманітністю вивчення як самого пастирського послання, так і жанрових визначень загалом.

Пастирське послання, не дивлячись на свою давню традицію в українській літературі, не має однозначного визначення в стилістичній системі. Літературознавці розглядають його як різновид лірики або ж як частину публіцистики, що реагує на суспільні та релігійні проблеми.

Зв'язок цієї проблематики з важливими науковими та практичними завданнями полягає в розширенні розуміння жанрових концепцій та встановленні ясності у тлумаченні пастирського послання. Це дозволить краще розуміти й аналізувати цей жанр, забезпечить можливість більш точної класифікації текстів та їхнього використання у відповідних контекстах. Такий аналіз може мати практичне застосування в освіті, літературних дослідженнях, а також у розумінні соціокультурних аспектів української літератури.

Дослідження цієї проблеми спрямоване на уточнення термінологічних аспектів та вирішення питання про сутність жанру пастирського послання, що в свою чергу збагатить та розширить наше розуміння літературних та публіцистичних форм української мови та культури.

Загальна постановка проблеми статті «Пастирське послання як окремий жанр» полягає в неоднозначності і розбіжності у визначенні жанрового статусу пастирського послання в українському літературознавстві. Традиційно існують два основних тлумачення терміна: як літературний жанр у віршованій формі або як прозовий публіцистичний твір у формі листів, які мають значимий (часто релігійний) зміст.

Проблема полягає в тому, що визначення пастирського послання має різні відтінки в залежності від підходів вчених. Основна неоднозначність полягає в тому, чи відносити цей жанр до художнього чи публіцистичного стилів.

Важливі наукові завдання, пов'язані з цією проблематикою, включають розкриття та уточнення термінологічних аспектів жанрових визначень української літератури. Розгляд цього жанру з точки зору комунікативної структури та порівняння його зі схожими жанрами, такими як лист, є одним із ключових завдань.

Практичні завдання включають можливість кращого розуміння та аналізу пастирських послань, що забезпечить їхнє адекватне використання в літературній та культурній спадщині. Такий аналіз також може мати значення для сучасних досліджень та розуміння історичного контексту української літератури.

Отже, проблема тлумачення пастирського послання як окремого жанру української літератури вимагає уваги до його жанрових особливостей та місця у літературній системі для подальшого розширення знань про українське літературознавство та культуру загалом.

Загальна проблематика статті «Пастирське послання як окремий жанр» включає неоднозначність визначення жанрового статусу пастирського послання в українському літературознавстві. Ця неоднозначність виникає з того, що дослідники мають різні підходи до тлумачення поняття і приписують йому різні стилістичні та жанрові риси.

Тема статті також пов'язана з важливими науковими та практичними завданнями. Наукові завдання включають розкриття та уточнення термінологічних аспектів жанрових визначень української літератури, розгляд цього жанру з точки зору комунікативної структури та порівняння його зі схожими жанрами, такими як лист, та аналіз його ролі у літературній спадщині.

Практичні завдання включають можливість кращого розуміння та аналізу пастирських послань для їхнього адекватного використання в літературі та культурі. Такий аналіз може мати значення для сучасних досліджень та розуміння історичного контексту української літератури.

В українській мовознавчій літературі пастирське послання визначається різними способами, включаючи його як літературний твір, звернення до адресата, чи елемент художнього стилю. Однак, зауважується, що існує відсутність наукового опису релігійних послань церковних ієрархів, які використовували цю форму для звернення до духовенства та вірних [2, с. 14].

У останні десятиліття виявлено також певну продуктивність цього жанру в сучасному розмовному (здебільшого писемному) мовленні. Вживання лексеми «послання» у заголовках статей на політичні теми або як засіб текстової стилізації також є предметом розгляду.

Стаття має на меті розглянути пастирське послання як окремий жанр української літератури, вирізняючи його особливості та роль у літературній спадщині, а також розглянути його функціональний вплив на сучасне мовлення та культуру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останні дослідження і публікації звертають увагу на різні аспекти функціонального статусу послання, спробуючи класифікувати його за змістовими параметрами, виокремлюючи релігійні та політичні аспекти. Деякі з цих досліджень стверджують, що релігійне послання може мати структурно-стильові ознаки, характерні для офіційно-ділового стилю, що робить його схожим на документ Церкви або інші духовні матеріали.

Зокрема, у працях В.Шевченка, М. Скраб та інших авторів, зазначаються атрибутивність, структурність, та інші ознаки, що роблять релігійне послання схожим на документи, проте це унікальне та не зовсім можна класифікувати його однозначно як документ [9], [10].

Також зазначається, що офіційно-діловим стилем можна вважати президентські послання, які є конституційними документами та відображають позицію глави держави щодо важливих аспектів суспільного розвитку. Ці послання виконують не лише інформаційну, а й нормативну функцію та формують основу для прийняття нормативних документів, таких як законодавчі акти.

Проте, словникові статті про релігійні послання або жанрові особливості у релігії здебільшого відсутні. Більшість лексикографічних джерел акцентує увагу на інших жанрах релігійної літератури, таких як молитва чи проповідь, залучаючи увагу до їхньої структури та функціонального використання в релігійному контексті.

Отже, останні дослідження зазначають важливість класифікації та розуміння функціонального статусу послання в різних контекстах, таких як релігійний та політичний, і спробують з'ясувати спільні та відмінні риси між ними.

Згідно з останніми опрацьовуваннями в семантично близькій мові – польській, для позначення досліджуваного жанру (пастирського послання) використовується ряд лексем із семантичними відтінками та стилістичними особливостями [12, с. 53].

Першопочаткові лексеми, такі як «ogędzie», «przesłanie» і «posłanie», мають схожі, але відмінні семантичні відтінки вживання. Наприклад, «ogędzie» визначається як урочисте оголошення чи заява особи високого статусу до загальності на важливі теми, а «przesłanie» вказує на звернення до особливої особи або спільності з урочистим характером. Лексема «posłanie» може використовуватись як лист, направлений до парламенту [12, с. 54].

Інша лексема, «listy pasterskie», яка також активно використовується у польському мовоз-

навстві, вказує на листи пастирів і є однією з форм послань у релігійному контексті [12, с. 54].

Ці лексеми можуть використовуватися в офіційно-діловому, розмовно-побутовому та релігійному стилях. Послання як літературний твір може бути використане в художньому стилі.

Таким чином, дослідження вказують на те, що жанр послання виявляє різноманітність функціонального статусу, але зберігає свою диференційовану організацію на рівні тексту через типологічну, структурно-семантичну та комунікативну організацію.

Останні дослідження визначають послання як жанр мовлення зі своєю функціонально-стильовою специфікою та типовою композиційно-змістовою організацією, який відображає різні аспекти у різних стилях мовлення.

Однією з невирішених частин загальної проблеми, які присвячені розгляду у статті «Пастирське послання як окремий жанр», є розширення розуміння жанру послання через його використання в різних контекстах, таких як дипломатія та релігійна сфера.

У лінгвістичних дослідженнях, присвячених використанню жанру послання в дипломатичних відносинах, розглядається, що цей жанр використовують представники вищих державних інституцій для обговорення важливих питань міжнародного життя та світової політики. Такі послання у дипломатії часто називають також вітальними телеграмами, що відправляються з нагоди національних свят. Але цей аспект ще потребує подальшого розгляду та розвитку, включаючи вивчення особливостей та ефективності використання жанру послання у дипломатичних комунікаціях [8].

Також слід звернути увагу на те, що словникові статті щодо послання як релігійного тексту відсутні або мало представлені в релігієзнавчих джерелах. Порівняно з іншими жанрами релігійної літератури, такими як молитва та проповідь, дослідження жанру пастирського послання в цій сфері здебільшого відсутнє або неадекватно представлене. Така диспропорція може вказувати на потребу у додаткових дослідженнях та аналізі жанру послання в релігійному контексті.

Тому, невирішеними залишаються питання щодо розуміння жанру послання в дипломатичній сфері та його використання в релігійних текстах, що потребують більш детального вивчення для повного розкриття його функцій та особливостей.

Постановка завдання. Розглянути жанр пастирського послання у різних контекстах, включаючи духовну, дипломатичну та інші сфери.

Проаналізувати історичний та сучасний відгук на жанр, виявивши еволюцію сприйняття пастирського послання. Визначити функції та стилі використання пастирського послання в різних контекстах, зокрема в релігійному, політичному, літературному та комунікативному вимірах. Виявити невирішені питання та проблеми, пов'язані з розумінням та застосуванням пастирського послання в різних сферах. Стимулювати подальше дослідження жанру, спрямоване на розширення розуміння та вивчення пастирського послання в різних аспектах його застосування.

Виклад основного матеріалу. Виникнення пастирського послання в українській літературі пов'язують із періодом Київської Русі, де цей жанр виник під впливом візантійських літературних творів. Основною метою пастирських послань того часу було спілкування між духовенством та верхівкою князівства з погляду релігійних, державотворчих та моральних аспектів.

У літературі Київської Русі, пастирське послання не було виключно художнім твором, а функціонувало як засіб спілкування в колах духовенства та князівської верхівки на актуальні теми. Важливим було його використання у діалозі між різними групами, де адресати можливо використовували різні назви для однотипних творів, такі як «лист», «послання», «слово» або «повість» [2, с. 15].

Пастирське послання мало різні тематики: від релігійних проблем до моральних засад тогочасного суспільства. Творці таких послань можна поділити на декілька груп: духовенство між собою, духовенство і світські особи, а також світські особи між собою. Ці різні групи використовували пастирське послання для обговорення різних тематик, що стосувалися релігійних питань, моральних цінностей та державного устрою.

Отже, пастирське послання на Київській Русі функціонувало як специфічна форма спілкування, що поєднувала елементи релігійного тексту та політичного спрямування. Його значимість полягала в різноманітних можливостях комунікації та відображенні актуальних тем, спираючись на різні групи спільноти того часу.

Пастирське послання як жанр має багатоаспектне значення, особливо у відношенні до української літератури в різні історичні періоди. На прикладі Київської Русі цей жанр визначався як засіб спілкування між духовенством та верхівкою князівства, вражаючи різноманітність тематики та адресатів.

В середньовіччі пастирське послання функціонувало не тільки самостійно, але й як складник

інших літературних творів, наприклад, у формі листування між єпископами та іноками, яке увійшло до пам'яток української агіографії. Такі тексти мали форму проповідей, які в подальшому стали посланнями-повчаннями та були адресовані широкому загалу.

Пізніше у літературі виявляються послання, що функційно належать до різностильового вияву, такі як епістолярна спадщина митрополита Київського Кипріяна чи послання митрополита Фотія. Їх тематика була спрямована на роз'яснення догм християнського віровчення та викриття облудності релігійних течій тогочасності [9, с. 3].

У період боротьби за унію жанр послання використовували релігійні та світські діячі для спілкування з вищим релігійним духовенством Риму. Пастирське послання в цей час стало одним із способів вираження своєї позиції й сприйняття релігійних аспектів.

Таким чином, пастирське послання в українській літературі представляє багатшаровий жанр, який відображає різні стилістичні та тематичні аспекти в залежності від історичного контексту та специфіки спілкування між різними суспільними групами.

Дослідження пастирського послання як окремого жанру української літератури розкриває різноманітність та значущість цієї форми в різних історичних епохах.

В українській полемічній літературі можна зустріти різні «оперативні жанри», які були реакцією на актуальні теми дня та мали на меті боротьбу, захист, викриття супротивників та єдність однодумців. Зокрема, І.Я. Франко зазначав, що форма послання в українській літературі прийшла з Заходу через представників східної церкви та польських протестантів. Одним із найвидатніших представників української полемічної літератури був Іван Вишенський, чії твори, на думку І. Франка, відображали живий діалог із супротивниками чи прихильниками, застосовуючи моральний та психологічний вплив особи на особу. У цьому контексті послання були засобом активного спілкування, притаманним його натурі [9, с. 8].

Послання в давній українській літературі зазвичай виступали як відкриті листи, спрямовані до потенційного або конкретного адресата. Вони займалися обговоренням богословських, релігійно-моральних та полемічних питань. Крім прозових, поетичні послання також мали велике значення в українській літературі, наприклад, твори П.П. Гулака-Артемівського та Т.Г. Шевченка.

Поетичні послання стали способом вираження громадянської лірики та індивідуальних поглядів на соціально-політичні події того часу [7].

Отже, дослідження пастирського послання як жанру української літератури виявляє різні форми та напрямки його використання в історичному контексті, показуючи його значущість для активної соціальної та політичної комунікації.

Вивчення пастирського послання як окремого літературного жанру в українській традиції розкриває його різноманітність та розвиток у художній, релігійній та перекладній сферах.

Специфіка поетичних послань полягає в тому, що у їх заголовках відсутня сама опорна лексема «послання», проте у творах експліковано потенційного або конкретного адресата. У літературі XIX століття було чимало таких творів з укріпленими адресатами у формулюванні заголовка, що свідчить про широке застосування цього жанру. Поетичні послання також мали синонімічну заміну термінів «послання» і «лист», що, ймовірно, пояснюється їхньою схожістю у відкритості та особистому висловлюванні. Прикладами таких поетичних творів є твори М.Т. Рильського, М.О. Драй-Хмари, В.М. Сосюри, М.П. Бажана, Є.Ф. Маланюка, І.Ф. Драча [1].

Аналізуючи динаміку цього жанру, можна підтвердити його первинне функціонування в художній та релігійній сферах. Послання відображало певні структурно-семантичні трансформації протягом свого існування, проте завжди зберігало свою унікальність.

Окрім поетичних та прозових послань, українська перекладна література включає в себе релігійні послання – апостольські та апокрифічні. Цей жанр поширився серед ранніх християн і зазнав певних трансформацій. Тексти апостольських послань мають усталену структурно-семантичну організацію, але багато релігійних творів були відхилені від канонічних текстів і визнавалися облудними або помилковими через невідповідність критеріям святості та канонічності.

Дослідження пастирського послання як жанру в українській літературі виокремлює його важливе значення у релігійній комунікації та виявляє його еволюцію від часів раннього християнства до сучасності.

Перші жанри послань, започатковані апостолами та отцями церкви, відображали соціальну комунікацію, що включала інформаційну передачу та дидактичне навантаження. Завдяки безпосередньому та щирому спілкуванню з адресатами, такі тексти стали ключовим засобом реагування учителів Христової церкви на проблеми та кон-

флікти серед християнських громад свого часу. Згодом послання втратили своїх реальних адресатів і перетворилися на предмет релігійної літератури.

Хоча апостольські та апокрифічні послання своїм виникненням сягають I століття, в українській традиції вони співвідносяться з появою перекладної літератури на теренах Київської Русі. Це було передумовою зародження жанру послань у релігійному стилі, що включає сучасні релігійні послання. Останні, як правило, мають схожу структурно-семантичну організацію з апостольськими та апокрифічними текстами [1].

Сучасні релігійні послання, за своїм структурно-семантичним наповненням, лексичною організацією та стилістичними ознаками, переважно відносяться до релігійно-публіцистичного або проповідницького стилю, в залежності від класифікаційних систем.

Тематично, сучасні релігійні послання поділяються на два основні типи текстів: послання, що стосуються релігійних подій, та ті, що пов'язані зі світськими (державними) подіями. Кожна група цих послань поділяється на святкові й повсякденні. Найбільша кількість церковних святкових послань відзначається з нагоди найбільших річних свят церковного календаря, таких як Пасха та Різдво Господнє. Крім того, важливу частку складають послання до річниць церковних та державно-церковних подій [1].

Тому, наукова розвідка пастирського послання як окремого жанру в українській літературі свідчить про його значущість у релігійній комунікації від історичного минулого до сучасності.

Дослідження пастирського послання як окремого літературного жанру відкриває його різноманітні аспекти, включаючи важливість у сфері релігійної комунікації від давніх часів до наших днів. Пастирські послання мають декілька варіантів, таких як повсякденні, релігійні, тематично-святкові, а також ті, що присвячені державним подіям.

Повсякденні послання, які описують поточні справи єпархій, включають собою такі теми, як приєднання парафії до певної єпархії, покликання до богопосвяченого життя та екологічні акції. Релігійні послання, присвячені державним подіям, хоча й нечисленні, все ж підтверджують, що церква зацікавлена у світському житті, навіть якщо вона є відокремленою від держави згідно з українським законодавством. Ці послання можуть бути пов'язані з державними святами, стихійними лихами або політичними подіями, такими як вибори.

Святкові релігійні послання охоплюють річницю важливих національних подій, такі як голодомор, річницю діяльності визначних осіб або події з історії України. Ці послання часто мають морально-етичний характер та спрямовані на підтримку хворих, української молоді та інших соціальних груп.

Аналіз сучасних релігійних послань вказує на активну взаємодію церковних представників з державними та соціальними подіями. Це включає реакцію духовенства Української Автокефальної Православної Церкви на державні події, а також звернення до національних трагедій та святкування важливих подій в історії України [1].

Отже, аналіз пастирських послань усіх типів свідчить про активну роль церкви в соціальному та державному житті, а також про турботу про моральні цінності та підтримку різних соціальних груп в Україні.

Трактування пастирського послання як окремого літературного жанру відкриває важливість його ролі в сучасному релігійному та соціокультурному контексті. Ці тексти відображають поєднання різноманітних тематик, пов'язаних із святами, подіями релігійного та світського життя.

Основна мета дослідження полягала у вивченні історії виникнення, еволюції та динаміки жанру пастирського послання в українській літературній традиції. Це дослідження підтверджує давність та постійність цього жанру протягом різних історичних періодів. Почавши свій шлях ще в часи Київської Русі, пастирське послання зазнало еволюції у своїй функціональній та стилістичній організації, пройшовши від художнього та релігійного контексту до офіційно-ділового та розмовно-побутового [1].

Такий розвиток жанру став можливим завдяки його універсальності та здатності адаптуватися до різноманітних сфер використання, починаючи від духовної до суспільно-політичної сфери. Виразною особливістю пастирського послання є його структурно-стилістична організація та типологічні риси, які відображають текстову різноманітність та динаміку жанру.

Таким чином, дослідження пастирського послання як окремого жанру в українській літературі підтверджує його значущість у співвідношенні релігійних та соціокультурних аспектів сучасного суспільства.

Вивчення пастирського послання як окремого жанру відображає важливість превентивних висловлювань, на прикладі послань Архієпископа Андрія Шептицького, який вико-

ристовує лексичні засоби для передачі семантики застереження. Основними конструкціями, які він використовує, є дієслова зі значеннями «стеретися», «застерігати», які вживаються в формі другої особи однини та множини наказового способу. Ці конструкції створюють імперативний тон у висловленнях та виконують роль головного члена в односкладних означено-особових реченнях [11].

Превентивні висловлювання набувають особливої переконливості, оскільки автор посилається на авторитет Господа та висловлює їх від Його імені. Це підсилює вплив застережень та робить їх більш авторитетними й переконливими для адресатів.

Також для підсилення переконливості автор використовує різноманітні засоби, такі як дієслова «утікати» і «боятися», які набувають синонімічного значення. Це дозволяє ще чіткіше передати сутність застереження та підкреслити його важливість для аудиторії [11].

Архієпископ Шептицький активно використовує різні стратегії для підсилення переконливості превентивних висловлювань. Він ускладнює застереження, вказуючи на наслідки, які можуть виникнути у разі недотримання цих застережень. Такий підхід спонукає адресатів до більш обережного та відповідального ставлення до рекомендацій.

Додатково, використання автором риторичних питань, розробка негативної та позитивної перспектив в разі дотримання або недотримання застережень, а також молитовних звернень та порівнянь сприяє підсиленню переконливого впливу превентивних висловлювань в пастирських посланнях.

У вивченому матеріалі превентивні висловлювання відображають важливу стратегію проповідника – запобігти небажаним вчинкам шляхом впливу на свідомість та моральні цінності адресатів.

Висновки. Результати дослідження показують, що пастирське послання є ключовим жанром у формуванні моральних цінностей та норм поведінки. Його важливість полягає у здатності позитивно впливати на аудиторію через вживання превентивних висловлювань, що підсилюють авторитет і переконливість тексту.

Мовні засоби, такі як лексичні та структурні елементи, використовуються для підсилення ефективності пастирських послань. Вони включають посилання на авторитет Бога, риторичні питання, молитовні звернення та передачу наслідків у разі недотримання рекомендацій.

Жанр пастирського послання має глибокі корені та історію використання протягом різних історичних періодів. Його перспективи у сучасному світі полягають у подальшому дослідженні впливу цього жанру на формування моральних

уявлень у суспільстві та його адаптації до сучасних комунікаційних технологій та потреб аудиторії. Ці дослідження можуть допомогти кращому розумінню впливу пастирських послань на суспільство та розвитку моральних цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богдан С. Жанр послання у функціонально-стильовій системі української мови. URL: <https://journals.pan.pl/Content/119941/PDF/2021-01-SOR-10-Bozdan.pdf> (дата звернення: 22.12.2023).
2. Дзюбишина-Мельник Н., Ще один стиль української літературної мови, «Культура слова» 1994, Вип. 45, с. 14–20.
3. Кузьменко В., Словник літературознавчих термінів, Київ: Український письменник 1997, с. 189.
4. Літературознавча енциклопедія, ред. Ю. Ковалів, Т. 2, Київ: «Академія» 2007, с. 251.
5. Літературознавчий словник-довідник / ред.: Р. Гром'як, Ю. Ковалів, В. Теремко. Київ : Акад., 2007. 548 с.
6. Мирончук О., Виокремлення підстилів та жанрів у конфесійному стилі української мови, «Культура слова» 2010, № 72, с. 151–157.
7. Німчук В., Українська мова – священна мова, «Людина і світ» 1992, № 11/12; 1993
8. Послання OnlyArt. URL: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/poslannya/> (дата звернення: 22.12.2023).
9. Скаб М., Основні напрями дослідження взаємодії української мови і сфери сакрального: здобутки та перспективи, «Науковий вісник Чернівецького національного університету. Слов'янська філологія» 2010, вип. 506–508, с. 3–10.
10. Шевченко В., Словник-довідник з релігієзнавства, Київ: Наукова думка 2004, с. 234.
11. Шептицький А. Перше слово Пастиря. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2015. – 175 с.
12. Grzmil-Tylutki H., Terminologia a dyskurs. Na przykładzie orędzia, gatunku dyskursu religijnego, «Roczniki Humanistyczne» 2011, t. LIX, z. 8, s. 53–64.
13. Uniwersalny słownik języka polskiego, pod red. S. Dubisza, t. 2, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003, s. 1292.